Alimin fəaliyyətinə biblioqrafik yanaşma

Elmi-biblioqrafik fəaliyyət informasiya ilə işləyən müəssisələrin prioritet istiqamətlərindən biridir. Milli, elmi-köməkçi və tövsiyə biblioqrafiyasının inkişafına istiqamətlənmiş bu fəaliyyətin tərəflərindən biri tədqiqatçıların biblioqrafik araşdırma işini yaxşılaşdırmaq naminə informasiya xarakterli nəşrlərin, biblioqrafik göstəricilərin tərtibidir.

Biblioqrafik informasiya fəaliyyətinin mühüm istiqamətlərindən birini təşkil edən biblioqrafik vəsaitlərin tərtibi və nəşrinin həyata keçirilməsi bu gün çox fəal sahədir. Bu biblioqrafik göstəricilər müxtəlif mövzuları əhatə etməklə istifadəçilərin informasiya tələbatının ödənilməsi məqsədi ilə yaradılır. Bu gün sənədlərin biblioqrafiyalaşdırılması, ölkənin biblioqrafik vəsaitlər sisteminin formalaşması sahəsində geniş, əhatəli və səmərəli fəaliyyət nəzərə çarpır. Nəşr olunan müxtəlif növlü biblioqrafiyaların tərtibi ilə əsasən biblioqraflar, həmçinin müxtəlif alimlər məşğul olur.

Milli biblioqrafik vəsaitlər sistemində ölkənin müxtəlif tanınmış ictimai və siyasi xadimlərinə, elm və mədəniyyət nümayəndələrinə həsr edilmiş elmi-köməkçi xarakterli şəxsi biblioqrafik vəsaitlər xüsusi yer tutur. Bu vəsaitlərin nəşrində məqsəd informasiya tələbatçılarını fəaliyyəti araşdırılan şəxslə bağlı ölkənin müxtəlif, bütün sənəd fondlarında mühafizə edilən hər növ materiallarla tanış etməkdir. Gərgin əməyin və hərtərəfli axtarışların nəticəsi kimi ərsəyə gələn bu vəsaitlər milli biblioqrafiyanın formalaşması və inkişafında əvəzsiz rol oynayır.

Dilçilər, ədəbiyyatşünaslar, filoloqlar, elm xadimləri, biblioqraflar və geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuş növbəti biblioqrafik tərtib işi Azərbaycan Nobel İnformasiya Mərkəzi tərəfindən "Adiloğlu" nəşriyyatında çap olunmuş "Professor Buludxan Əziz oğlu Xəlilovun biblioqrafiyası" kitabıdır. Tarix elmləri doktoru Bəybala Ələsgərovun tərtibçi-müəllifliyi ilə bu günlərdə işıq üzü görmüş bu vəsait ADPU-nun Filologiya fakültəsinin dekanı, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor Buludxan Əziz oğlu Xəlilov haqqında hazırlanmışdır və göstərici şəxsi biblioqrafik göstəricilər sisteminə bu günlərdə daxil olmuşdur. Kitab dəyərli ziyalımız haqqında hazırlanmış ilk biblioqrafik işdir.

Azərbaycan biblioqrafiya elminə yeni bir töhfə olan bu vəsaitin elmi redaktoru AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun doktorantı Aygün Hacıyeva, ixtisas redaktoru filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Bilal Alarlı, bədii və texniki redaktoru Aybəniz Sultanovadır. Bu tərtib işi 789 mənbənin biblioqrafik məlumatlarını özündə əks etdirməklə tanınmış alimin yaradıcılığı ilə maraqlanan tədqiqatçılar üçün mühüm məxəz rolunu oynayır.

Göstərici "Tərtibçi-müəllifdən", "Həyatı, elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyətinin əsas tarixləri", "Elm, mədəniyyət xadimləri və dostları Buludxan Xəlilov haqqında", "Professor Buludxan Xəlilovun kitablarının nəşri", "Buludxan Xəlilovun müxtəlif illərdə çapdan çıxmış kitablarının biblioqrafik təsviri, mündəricatı və annotasiyası", "Tərcümələri", "Tərtib etdiyi kitablar", "Elmi redaktoru, redaktoru, ön söz, rəy verdiyi, rəyçi olduğu kitablar və proqramlar", "Rəhbəri, rəy verdiyi və opponenti olduğu dissertasiyalar", "Kitablarda, məcmuələrdə və toplularda çap olunmuş materiallar", "Konfranslarda çıxışlar", "Dövri mətbuatda çap olunmuş materiallar", "Müsahibələr", "Rus və başqa dillərdə", "Buludxan Xəlilovun özü və əsərləri haqqında" adlı bölmələrdən ibarətdir.

Birinci bölmədə Buludxan Xəlilovun həyat və fəaliyyətinin əsas tarixləri öz əksini tapmışdır. İkinci bölmədə elm, mədəniyyət xadimləri və dostlarının Buludxan Xəlilov haqqında fikirləri, düşüncələri öz əksini tapmışdır. Burada alim haqqında 60-dan çox məqalə və ona həsr edilmiş şeirlər verilmişdir.

Akademik İsa Həbibbəylinin "Çoxaspektli dilçilik tədqiqatları və professionallıq", akademik Ziyad Səmədzadənin "Buludxan Xəlilov-50", akademik Teymur Kərimlinin "Azərbaycan dilçilik məktəbinin görkəmli davamçısı", akademik Muxtar İmanovun "50 yaşın zirvəsində görünənlər", akademik Nizami Cəfərovun "Alim adına hörmət gətirən adam", AMEA-nın müxbir üzvü, professor Vəli Əliyevin "Dilimizə, elmizə, elmimizə bağlı ömür", əməkdar müəllim Əjdər Ağayevin "Buludxan-hissin, sözün xanı", professor Məsud Mahmudovun "Zamanın fövqündə duran insan və ya öz yaşından böyük adam", professor Vilayət Əliyevin "Onunla qürur duyuram", professor Nizaməddin Şəmsizadənin "Elmi siqlətmənəvi ləyaqət", professor Sayalı Sadıqovanın "Elmin uca zirvəsində", filologiya üzrə elmlər doktoru Almaz Ülvinin (Binnətovanın) "Dilçilik elmimizin əfsanəsi-Buludxan Xəlilov", professor İsmayıl Məmmədlinin "Alim ömrünü vərəqləyərkən", professor Adil Babayevin "İstedadlı və məhsuldar alim", filologiya üzrə elmlər doktoru Kamil Bəşirovun "Hər bir saxta pafosdan uzaq ziyalı-alim", professor Cəfər Cəfərovun "Azərbaycan dilçiliyinin və türkologiyanın parlaq ulduzlarından biri", Məsiağa Məhəmmədinin "Ana dilimizin təəssübkeşi", Telli Pənahqızının "Halal insan həqiqəti", şair Musa Ələkbərlinin "O, dil alimidir, dil mühəndisidir" adlı məqalələrinin də yer aldığı, ziyalımızın elmi yaradıcılığını hərtərəfli özündə əks etdirən bu vəsaitin hazırlanması onun fəaliyyətini öyrənənlər üçün xüsusi hədiyyədir.

Üçüncü bölmədə alimin müəllifi olduğu kitablar haqqında ümumi məlumat verilmişdir. Bu bölmədə müəllifin kitabları və onlar haqqında ümumi məlumat açıqlanır. Buradan həm kitabların biblioqrafik məlumatları, həm də geniş annotasiyası verilmişdir. Həmçinin kitabların quruluşu haqqında da məlumat əksini tapmışdır.

Dördüncü bölmədə Buludxan Xəlilovun müəllifi olduğu 39 kitab haqqında məlumatlar, kitabın içindəkilər və annotasiyalar verilir. Beşinci bölmədə tərcümə etdiyi, qeyd və izahların müəllifi olduğu 1 kitab, altıncı bölmədə elmi redaktoru, tərtibçi və redaktoru, ön sözün müəllifi olduğu 3 kitabın həm bigbiblioqrafik təsvirləri, həm annotasiyaları, həm də kitabların içindəkilər haqqında ətraflı məlumat əks olunmuşdur.

Yeddinci bölmədə elmi redaktoru, redaktoru, ön söz yazdığı, rəy verdiyi 153 kitab və proqramın təsvirləri öz əksini tapmışdır.

Səkkizinci bölmədə rəhbəri, rəy verdiyi və opponenti olduğu 16 dissertasiya, doqquzuncu bölmədə kitablarda, məcmuələrdə və toplularda çap olunmuş 99 məqalə, onuncu bölmədə 25 konfranslarda çıxış, on birinci bölmədə dövri mətbuatda çap olunmuş 287 məqalənin təsviri öz əksini tapmışdır.

On ikinci bölmədə 76 müsahibə, on üçüncü bölmədə rus və başqa dillərdə olan 6 məqalə (1 türk, 3 ingilis, 2 rus) əks olunmuşdur. Sonuncu bölmədə Buludxan Xəlilov haqqında, əsərləri haqqında kitablarda və dövri mətbuatda çap olmuş 84 adda material verilmişdir.

Bildiyimiz kimi, biblioqrafik vəsaitlərin əsas xüsusiyyətlərindən biri müəyyən əlamətlər üzrə qruplaşdırılmış materialların axtarışını operativləşdirmək məqsədilə müxtəlif parametlər əsasında yardımçı aparatın tərtibidir. Bu kitabda da vəsaitdən istifadəni asanlaşdırmaq məqsədilə sonda zəngin informasiya-axtarış aparatı verilmişdir. Bunlara Buludxan Xəlilovun əsərlərinin, onun haqqında yazmış müəlliflərin, kitablarının elmi redaktor və rəyçilərinin, müsahibə aparan şəxslərin, nəşriyyatların və dövri mətbuatın əlifba göstəriciləri aiddir.

"Buludxan Xəlilovun əsərlərinin əlifba göstəricisi"nə kitabların, kitablarda, məcmuələrdə və toplularda çap olunmuş materialların, konfranslardakı çıxışların, dövri mətbuatda çap olunmuş materialların, müsahibələrin, həmçinin rus bə başqa dillərdə olan məqalələrin əlifba göstəriciləri daxil edilmişdir.

İnformasiya-axtarış aparatına əsasən təhlil aparmaqla bir sıra maraqlı məlumatlar da əldə etmək mümkündür. Məsələn:

* alimin dilçiliyin hansı istiqamətinə dair daha çox kitab çap etdirdiyini
* dövri mətbuatda çap olunmuş materiallarının ən çox hansı mövzuda olduğunu
* tədqiqatçı haqqında hansı müəllifin ən çox yazılarının olduğunu
* kitablarına ən çox kimlərin elmi redaktor və rəyçi olduğunu
* ən çox kimə müsahibə verdiyini
* hansı nəşriyyatda daha çox çap olunduğunu
* hansı dövri mətbuat orqanında ən çox çap olunduğunu (qəzet və jurnallar ayrılıqda) və s.

Biblioqrafik vəsaitin mühüm və fərqli cəhətlərindən biri kitabda dinamik elmi fəaliyyəti ilə seçilən alimin yaradıcılığı haqqında Azərbaycan elm və mədəniyyətinin çoxsaylı nümayəndələrinə məxsus məqalələrin, Buludxan Xəlilovun hər bir kitabı haqda geniş annotasiyanın, indiyə kimi çox az sayda biblioqrafik göstəricidə olmuş nəşriyyatların, dövri mətbuatın və müsahibə aparan şəxslərin əlifba göstəricilərinin tərtibidir.

Aygün HACIYEVA,
AMEA-nın doktorantı,
Azərbaycan Milli Kitabxanasının şöbə müdiri.

Bəybala ə.tarix üzrə elmlər doktoru